

Pintes Gábor

Az intelligenciák bűvöletében

Talán nem túlzás azt állítani, hogy az emberi elme és az akarat határtalan. Vannak reális és pontosan körülhatárolható célok és szándékok, melyek sok- sok évtizedes, sőt évszázados tapasztalaton és hagyományon nyugszanak, ill. kifejezik az emberiségnek azt az egyetemes elköteleződését, hogy amit csak lehet, tartsuk kezünkben és ellenőrzésünk alatt.

Aztán persze vannak olyan célok is, melyek más határokat feszegetnek. Próbálják, igyekeznek mérni a mérhetetlent, megszámolni a megszámolhatatlant, kimutatni a kimutathatatlant, megragadni a megragadhatatlant. Ezek az ambíciók annyiban rokonok a korábban említett „egzakt” célokkal, hogy a fő motiváció itt is az ellenőrzés és a kézbentartás lehet.

Az első csoport mérhető, megszámolható, kimutatható és megragadható jelenségei leginkább a természettudományok körébe sorolhatók. Bármennyire is voltak/vannak/lesznek törekvések és szándékok arra nézve, hogy minden tudomány egy alapon nyugodjék, a valóság, ill. annak egyedisége és sajátosságai mégiscsak komoly eltéréseket mutatnak. Vannak persze sokan, akik ebbe vagy nem kívánnak belenyugodni, vagy tényleg feszegetni kívánják a fent említett határokat és középutakat, lehetőségeket keresve állnak elő hol jobb, máskor meg kevésbé jó javaslattal, megoldással.

A 20. század elején történt egy a mai korban már többé-kevésbé elfogadott javaslat, hogy mérjük csak meg az egyén intelligenciáját. Stanford és Binet intelligenciát tesztelő eljárása széleskörben alkalmazott metódus, melynek persze vannak támogatói és ellenzői is. Az okokat (mármint a támogatás és a nem támogatás) most nincs szándékomban részletesen elemezni. Talán legyen elég annyi, hogy ez az első próbálkozás tényleg kimerítette a „mérni a mérhetetlent, megszámolni a megszámolhatatlant, kimutatni a kimutathatatlant, megragadni a megragadhatatlant” példáját. Tudom, hogy egy vérbeli természettudós erre elhúzza a szája szélét és minimum „a magáét gondolva” elkönyveli, hogy mit lehet minderre alapozni. Nos, az elmúlt évszázad elég jó bizonyíték arra, hogy elég sokat.

A múlt század húszas éveiben Thorndike megalapozta a szociális intelligencia elméletét, s a sor ezzel még korántsem ért véget. A nyolcvanas, kilencvenes években Mayer és Salovey, ill. Goleman fogalmaztak meg egy újabb intelligenciátípust – az érzelmi/emocionális intelligenciát. Az etikai nevelésben/nevelélméletben használatos még az erkölcsi/morális intelligencia (Hass) fogalma és jelensége is. Az, hogy ezen intelligenciátípusoknak vannak közös jegyei, de egyben komoly eltérései is, az tény. Ahogy az is, hogy lehetőséget adnak arra, hogy még ha nem is mindig teljesen egzakt módon, de mégis kísérletet tehesünk „mérni a mérhetetlent, megszámolni a megszámolhatatlant, kimutatni a kimutathatatlant, megragadni a megragadhatatlant”. S ezzel kapcsolatban egyáltalán nem érzek bárminemű megfelelési kényszert a (természet)tudományosság szempontjából. Sokkal inkább arról van szó, hogy pontosabban, mélyrehatóbban tudjuk vizsgálni

és elemezni mindazt, ami a legtöbb érzékünk előtt rejtve marad, melyre csakis a csodálatos emberi elme képes.

Még ha a különböző intelligenciákkal kapcsolatban Freud nevét nem is szokták emlegetni, a társadalomtudományok szempontjából mégis forradalmi kiindulópontot jelentett azon gondolkodásmód megteremtése és elfogadtatása (és nem utolsósorban elterjedése), hogy az ember jóval több annál, mint az, ami látható belőle. Igen, ez a jól ismert freudi jéghegyes hasonlat vagy ábrázolás.

Persze, mindennek megvannak a maga határai és tökéletlenségei. S milyen jó, hogy vannak ezek. Mert általuk tudjuk feszegetni határainkat és tudunk tökéletesedni azon célból, hogy megértsünk az emberi jelenség csodáját, segítsük fejlődését, boldogulását.